

Το μάθημα των Θρησκευτικών στις Θρησκευτικές μειονότητες και τις ορθόδοξες κοινότητες

Ορθοδοξία / Θρησκευτική Εκπαίδευση / Θρησκευτική ζωή

Δημοσθένης Α. Χατζηγέλεκας, Διδάκτορας του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας και Διδάκτορας του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Διαπολιτισμική Διδασκαλία του Μαθήματος των Θρησκευτικών στις Θρησκευτικές μειονότητες

Η θρησκευτική πολιτική των μειονοτήτων στον χώρο της Νοτιοανατολικής Ευρώπης οφείλει να στραφεί στον θρησκευτικό διαπολιτισμό, αν πραγματικά στοχεύει σε αρμονικές πολιτισμικές σχέσεις σε κάθε επίπεδο συνεργασίας. Κάθε πολιτισμική ομάδα πρέπει να διδάξει στα μέλη της το θρησκευτικό της δόγμα, που είναι μέρος της Ιστορίας και της παράδοσής της, μέσω της διαπολιτισμικής διδασκαλίας. Το θρησκευτικό κεφάλαιο κάθε πολιτισμού είναι η πολιτιστική του κληρονομιά, το μέρος της ταυτότητάς του και το σχολείο είναι ανάγκη να βοηθήσει τους μαθητές να γνωρίσουν την παράδοση και τη ζωή τους.

Φυσικά, το πνεύμα της παγκοσμιοποίησης που επικρατεί σήμερα, επιχειρεί τον εκφυλισμό των πολιτισμών, των ηθών και του ανθρώπινου προσώπου και

προβάλλει τις θρησκευτικές παραδόσεις ως απειλή. Απέναντι στη νεοδιαμορφωθείσα πολιτισμική πραγματικότητα, κάθε πολιτισμός καλείται να διαφυλάξει τον πολύτιμο θησαυρό του και να δώσει τη δική του μαρτυρία, προβάλλοντας το γνήσιο πρόσωπό του.

Η θρησκευτική αγωγή, στηριγμένη στην κάθε παράδοση, πρέπει να αντιμετωπίζει τον μαθητή ως πρόσωπο και να καταστεί «καθολική αγωγή»[\[1\]](#). Η αδιαφορία για την ιστορική και θρησκευτική συνέχεια μιας κοινωνίας συνιστά μια γενικότερη παθολογία στην εκπαίδευση, που στοχεύει, κατά τα φαινόμενα σε μια «κοινωνία ουδέτερη» χωρίς ταυτότητα, χωρίς παραδόσεις, χωρίς ιστορία, χωρίς συλλογικά βιώματα, χωρίς μεταφυσική ελπίδα, χωρίς γιορτές»[\[2\]](#).

Αναφορικά με τη σχολική θρησκευτική αγωγή, στη σύγχρονη πραγματικότητα, η πλέον ρεαλιστική βάση που μπορεί να στηριχτεί ένα εκπαιδευτικό σύστημα είναι αυτή, της θεολογίας της ετερότητας, η οποία «δεν έχει τίποτε κοινό με το πνεύμα του συγκρητισμού», αλλά αποδέχεται τον πλουραλισμό και την ετερότητα των άλλων χωρίς να «υποτιμά, συμβιβάζει, πολύ δε περισσότερο εγκαταλείπει την αυτοσυνειδησία και ετερότητα»[\[3\]](#).

Η οικουμενική προοπτική της διδασκαλίας ενός Ορθόδοξου χριστιανικού μαθήματος Θρησκευτικών

Όσον αφορά στις Ορθόδοξες χριστιανικές κοινότητες, το μάθημα των Θρησκευτικών, θα μπορούσε να προσφέρει στην ανάδειξη της ιστορικής πορείας

και παρουσίας του Χριστιανισμού, και ειδικά της Ορθοδοξίας, τη λατρεία, την τέχνη και τη ζωή της, μέσα σε μια οικουμενική προοπτική, στο πνεύμα δηλαδή της αρχαίας Ενωμένης Ευρώπης ως τον 11^ο αιώνα. Η προοπτική είναι **οικουμενική**, αλλά όχι οικουμενιστική, στο πνεύμα δηλαδή της Νέας Εποχής και της πανθησκείας της. Τι σημαίνει οικουμενική; Το Μάθημα θα παρουσιάσει, με την μεγαλύτερη δυνατή αμεροληψία, το οδυνηρό σχίσμα και τη διαφοροποίηση του Δυτικού Χριστιανισμού, τον Παπισμό και την προτεσταντική πολυδιάσπαση από την μια και την αδιαίρετη χριστιανική αρχαιότητα, χωρίς να λείπει, φυσικά και η αυτοκριτική για υπερβάσεις ή παραλείψεις εκπροσώπων της Ανατολής[4].

Το θρησκευτικό μάθημα δεν αντιβαίνει στον σεβασμό της θρησκευτικής ελευθερίας των πολιτών από το κράτος. Όπως ακριβώς πρέπει να διδάσκεται στο σχολείο ο πολιτισμός και η μεταφυσική μήτρα που γέννησε τον Παρθενώνα και την αρχαία αθηναϊκή δημοκρατία, παρόμοια, δεν μπορεί το εκπαιδευτικό σύστημα να αγνοεί ποια θεολογία γέννησε την Αγία Σοφία, την εικόνα, την ποίηση και τη λατρευτική δραματουργία της Ορθοδοξίας, που προκαλεί παγκόσμιο ενδιαφέρον και στις μέρες μας»[5]. Για τους Ορθόδοξους Έλληνες για παράδειγμα, «Η ορθόδοξη πίστη και η Εκκλησία αποτελούν μία βασική διάσταση της εθνικής μας ταυτότητας. Γι' αυτόν τον λόγο, ανεξάρτητα, με το αν κανείς πιστεύει ή όχι, η γνώση των συστατικών στοιχείων της Ορθοδοξίας, της ιστορικής εξέλιξης της Εκκλησίας και του ρόλου που αυτή έπαιξε στη διαμόρφωση της νεοελληνικής κοινωνίας και του πολιτισμού αποτελεί βασική προϋπόθεση, για να καταλάβουμε πώς λειτουργούμε στον χώρο και στον χρόνο»[6].

Επίσης, η διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών κρίνεται απαραίτητη για την ενημέρωση των μαθητών και τη συνειδητοποίηση από μέρους τους, των κινδύνων που ελλοχεύουν από την ανεμπόδιστη δράση θρησκευτικών ομάδων ή αιρέσεων (sectes), οι οποίες αποτελούν απειλή για το ανθρώπινο πρόσωπο, την οικογένεια, την κοινωνία, την ατομική και δημόσια υγεία, τη δημόσια τάξη και ασφάλεια[7], μιας και οι αιρέσεις διέπονται από μυστικοπάθεια, αδιαφάνεια, πλήρη υποταγή στον αρχηγό, α-ηθικότητα, πράξεις αυτοκαταστροφής και τρομοκρατίας κ.ά. Αποτελούν κοινωνικό φαινόμενο άκρας επικινδυνότητας με σοβαρούς κινδύνους για τον άνθρωπο και τον κοινωνικό ιστό. Η εγκληματική δράση πολλών παραθρησκευτικών ομάδων υπονομεύει τη συνοχή του κοινωνικού σώματος.

Συγκεκριμένα, από πλευράς παιδαγωγικής, η διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών, στα σχολεία της Ορθόδοξης παράδοσης και ζωής, δρα προστατευτικά έναντι των αιρέσεων, διότι όχι μόνο είναι γνωστή ως προς το περιεχόμενό της και επιδεικτική νομικού ελέγχου και λογικής κριτικής, αλλά καλύπτει σωστά όλα τα αιτήματα του θρησκευτικού βιώματος, το οποίο εμφανίζεται φυσιολογικά στην παιδική και κυρίως στην εφηβική ηλικία. Η διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών στα σχολεία, ως διδασκαλία της γνωστής Ορθόδοξης Θεολογίας, αποτελεί δημοκρατική-λογική-ήρεμη χωρίς υπερβολές, αντιμετώπιση της όχι αμελητέας επικινδυνότητας των διαφόρων αιρέσεων[8].

Σύμφωνα με τον π. Θεμιστοκλή Μουρτζανό, η μετανεωτερικότητα, στο όνομα της κοινωνίας των πολιτών, επιχειρεί να καλλιεργήσει την άρνηση της πατρίδας, τη μετάλλαξη της πίστης σε πολιτιστικό στοιχείο, τη λήθη του παρελθόντος και την αναζήτηση της ειρήνης που θα οδηγήσει όχι στην επίγνωση των διαφορών και την υπέρβασή τους, αλλά στο όραμα μιας καλύτερης ζωής με οικονομικά κριτήρια. Ό,τι νοηματοδοτεί την ανθρώπινη κοινωνία, ό,τι κάνει ξεχωριστό έναν λαό είναι η ιστορία του και η θρησκευτική του πίστη. Δεν είναι στοιχεία του ιδιωτικού βίου. Όποιος θέλει να ζήσει σε μια άλλη κοινωνία από εκείνη που γεννήθηκε, οφείλει να μελετήσει αυτά τα στοιχεία, να τα σπουδάσει, μαζί με τα δικά του. Γιατί αλλιώς κάθε απόπειρα ένταξης στη νέα πατρίδα θα είναι ανάπηρη. Το κράτος οφείλει να προστατεύσει το δικαίωμα της επιλογής στους νεοεισερχόμενους, καθώς και να τους δώσει το δικαίωμα να κρατήσουν τις παραδόσεις τους, όταν δεν βλάπτουν το

κοινωνικό σύνολο. Οφείλει όμως να διαφυλάξει και την ιστορική και θρησκευτική ταυτότητα των πολιτών του, που δεν πρέπει να ξεχνούν. Όχι γιατί υπάρχουν ανώτεροι και κατώτεροι πολιτισμοί, παραδόσεις, θρησκείες. Αλλά, όπως σεβόμαστε το δικαίωμα του άλλου να είναι διαφορετικός, το ίδιο κι εκείνος πρέπει να σεβαστεί το αντίστοιχο δικό μας δικαίωμα[9].

Το μάθημα των Θρησκευτικών έχει ιδιαίτερη σημασία για την καλλιέργεια της εθνικής, αλλά και ταυτόχρονα της υπερεθνικής, οικουμενικής συνείδησης. Δίνει νόημα στην πίστη, στην ιστορία, στον πολιτισμό, στην παράδοση και κάθε στοιχείο της εθνότητας και εθνικότητας, της πολιτισμικής συνείδησης. Το κάθε θρησκευτικό δόγμα είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την παγκόσμια ιστορία και ιδιαίτερα την τοπική. Η θρησκευτική ιστορία, άλλωστε, είναι μέρος της ιστορίας του πολιτισμού. Ο χωρισμός της θρησκευτικής ιστορίας από την ιστορία είναι ξένος για κάθε πολιτισμό. Εξ άλλου, είναι αδιανόητος κάθε διαχωρισμός της ιστορίας και του πολιτισμού από τον τρόπο ζωής, που αυτή παράγει. Όλη η ζωή κάθε μειονότητας είναι διαποτισμένη από το πνεύμα του δόγματός του και είναι ενωμένη μ' αυτό. Το μάθημα των Θρησκευτικών αποκαλύπτει όλο τον πολιτισμό μας και συντελεί στην αντίληψη της εθνικής μας παράδοσης. Βοηθά στην κατανόηση, στην προσέγγιση και τη βίωση του πολιτισμού μας (τοπωνύμια, εορτές, πανηγύρεις, έθιμα) και όλο το περιεχόμενο του λαϊκού βίου και της θρησκείας. Κάθε θρησκεία διαμορφώνει τη σύγχρονη ταυτότητα και αποτελεί και σήμερα αέναη πηγή, από την οποία η κοινωνία μπορεί να αντλήσει δύναμη, διδάγματα και προσανατολισμό για το μέλλον. Παράλληλα όμως, το μάθημα των Θρησκευτικών συμβάλλει και στην παραγωγή πολιτισμού. Ο πολιτισμός προϋποθέτει «τον πολιτισμό της ψυχής» κατά τον Τούμπη. Το περιεχόμενο της ψυχής προβαλλόμενο προς τα έξω πραγματώνεται ως πολιτισμός. Γι' αυτό δημιουργεί, φρόνημα, και αυτό κινεί τον άνθρωπο στην νοοτροπία και τις συμπεριφορές του, αλλά και σ' όλα τα έργα του[10].

Για την Ορθόδοξη θρησκευτική κοινότητα για παράδειγμα, το μάθημα των Θρησκευτικών, προβάλλει τα στοιχεία του πολιτισμού, που συγκροτούν την εθνική ταυτότητά του και την ιδιοπροσωπία του, που αποτελούν προϋπόθεση για την εθνική του συνέχεια. Δεν πρέπει δε, να λησμονείται, ότι η καλλιέργεια της θυσιαστικής συνείδησης, που ωθεί η Ορθοδοξία, δημιουργεί πνεύμα συναλληλίας και όχι μισαλλοδοξίας. Η προσφερόμενη θυσιαστική πρακτική εμπειρία των Αγίων και των Ηρώων μας σηματοδοτεί τον πολιτισμό μας και το ιστορικό μας γίνεσθαι. Η Ορθοδοξία δεν παραμένει μια θεωρητική διδασκαλία, αλλά πράξη και ζωή[11]. Το μάθημα των Θρησκευτικών αποτελεί γέφυρα συνάντησης του Ελληνορθόδοξου με τον Ευρωπαϊκό πολιτισμό, συντελεί στην επισήμανση των κοινών θεμελίων των δύο πολιτισμών και ενισχύει την οικουμενική ενότητα και

τον αλληλοσεβασμό των πολιτισμών[12].

Το μάθημα των Θρησκευτικών συμβάλλει στη θρησκευτική διαπαιδαγώγηση, στο αίσθημα συμμετοχής στο ιστορικό παρελθόν και παρόν της πατρίδας. Τονίζει την ανάγκη της διακονίας για το καλό της πατρίδας, γνωρίζει στους μαθητές το ιστορικό έπος του λαού, τα ορόσημα στην ιστορία της πατρίδας, τα κρατικά σύμβολα, τη ζωή των λαϊκών ηρώων, των μεγάλων στρατηλατών, γνωρίζει στους μαθητές τα αξιόλογα σεβάσματα του τόπου τους[13].

Η διδασκαλία της τοπικής θρησκείας με τα θεολογικά και παιδαγωγικά της στοιχεία παρέχει στον μαθητή, γνώση: συναισθηματική νοημοσύνη, κρίση και διάκριση. Η τοπική θρησκευτική αγωγή του εγγενούς πολιτισμού συνδράμει σε μια διαπολιτισμική ηθική[14]. Ο μαθητής μέσω της θρησκευτικής διαπαιδαγώγησης της δικής του θρησκευτικής ιδιαιτερότητας αναγνωρίζει και τη θρησκεία του άλλου. Η ιδιαιτερότητα μιας θρησκείας αποτελεί πρότυπο αναφοράς, προκειμένου να ξεχωρίσουν τα «δυνατά» από τα «αδύνατα» σημεία της διαφοράς[15]. Η στήριξη των ιστορικών πολιτισμών συνιστά τη διατήρησή τους και δηλώνει την αναγνώριση της ιδιαίτερης αξίας τους[16]. Ο χαρακτήρας του μαθήματος των Θρησκευτικών δεν μπορεί να μη συνδέεται με το γενικότερο ιστορικό και πολιτισμικό συγκείμενο ενός τόπου, στον οποίο η θρησκεία αποτελεί συνδημιουργό της εξέλιξής του[17].

[Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη εδώ](#)

Παραπομπές:

[1] Κογκούλης, Β. Ιωάννης (2003), *Διδακτική των Θρησκευτικών στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*, Θεσσαλονίκη: Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α. Ε., σ. 49.

[2] «Το παιδί αποκόβεται μεθοδικά από κάθε βιωματική ρίζα ελληνικής ιδιαιτερότητας, πολιτιστικής καύχησης, πίστης, λαϊκής ευσέβειας. Η λέξη «προσευχή» απαλείφεται ολοκληρωτικά και υπάρχει μόνο ένα λαϊκό στιχούργημα επίκλησης στον Θεό για βροχή, που τιτλοφορείται «Παρακάλεση». Το Πάσχα και τα Χριστούγεννα μνημονεύονται με φολκλορική αποκλειστικά σημασιοδότηση και επεξηγήσεις του τύπου «τότε τρώμε αρνί σουβλιστό και κοκορέτσι» ή «μαμά, τα Χριστούγεννα θέλω να μου φτιάξεις χριστόψωμο». Ακόμα και ο «Αϊ-Λιάς» παρουσιάζεται στα παιδιά σαν γέρος θαλασσινός, που βαρέθηκε τη θάλασσα κι έστησε

την καλύβα του σε μια κορφή: «Από τότε οι κορφούλες των βουνών γέμισαν εκκλησάκια του Αϊ-Λιά», όπως αναφέρει ο *Πρωτοπρεσβύτερος π. Γεώργιος Μεταλληνός, Δ. (2009), Το μάθημα των Θρησκευτικών: Η ουσία και η Εθνική σημασία του*, Εισήγηση στην Δ΄ Επιμορφωτική Ημερίδα των Θεολόγων Ηπείρου, Κέρκυρας και Λευκάδας Λευκάδα, 7/2/2009, http://www.oodegr.com/oode/koinwnia/paideia/ousia_thriskeft_1.htm, πρόσβαση: 23-9-2011.

[3] Γιαγκάζογλου, Στ. «Η θεολογία της ετερότητας και το θρησκευτικό μάθημα στην Ελλάδα. Διαπολιτισμικές δυνατότητες και προοπτικές», όπως αναφέρει η Χριστινάκη-Γλάρου, *Ειρήνη Π. (2009), Συνταγματική και νομική κατοχύρωση του μαθήματος των Θρησκευτικών στην ελληνική εκπαίδευση*. [Θεσμική ανάλυση. Θέσεις Ανεξάρτητων Αρχών. Κριτική και σχετικές δικαστικές αποφάσεις], Εισήγηση στην Ημερίδα που έγινε στη Σπάρτη στις 10 Μαρτίου 2009, με θέμα: «Το Μάθημα των Θρησκευτικών στο Σύγχρονο Σχολείο-Θέσεις και Αντιθέσεις-Προοπτικές», <http://thriskeftika.blogspot.com/>, πρόσβαση: 22-9-2011.

[4] *Πρωτοπρ. Γεώργιου Δ. Μεταλληνού, Το μάθημα των Θρησκευτικών : Η ουσία και η Εθνική σημασία του*, Εισήγηση στην Δ΄ Επιμορφωτική Ημερίδα των Θεολόγων Ηπείρου, Κέρκυρας και Λευκάδας Λευκάδα, 7 Φεβρουαρίου 2009, ανακτήθηκε από: http://www.oodegr.com/oode/koinwnia/paideia/ousia_thriskeft_1.htm, πρόσβαση: 23 Σεπτεμβρίου 2011.

[5] Βλ. *Πρωτοπρ. Γεώργιος Δ. Μεταλληνός, Το μάθημα των Θρησκευτικών ...*, ό. π.

[6] Βλ. *Πρωτοπρ. Γεώργιος Δ. Μεταλληνός, Το μάθημα των Θρησκευτικών ...*, ό. π.

[7] Βλ. Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 22 Μαΐου 1984. Επίσης βλ. Σύσταση υπ' αρ. 1178/1992 Κοινοβουλευτικής Συνελεύσεως, η οποία επικυρώθηκε από το έγγραφο 7030/1994 της Επιτροπής Υπουργών της Ε.Ε. Επίσης, Οδηγία 1412 (1999) της Ε.Ε., όπως αναφέρει ο Κογκούλης, Ιωάννης Β. *Διδακτική των Θρησκευτικών*, ό. π., σσ. 54-55.

[8] Κογκούλης, Ιωάννης Β. *Διδακτική των Θρησκευτικών*, ό. π., σ. 56.

[9] Βλ. Πρωτ. Θεμιστοκλής Μουρτζανός, «Μη Θρησκευτικά προς Θεού», Ιερά Μητρόπολη Κερκύρας, ανακτήθηκε από: <http://www.imcorfu.gr/p.themistoklis/thriskeytika.htm>

, πρόσβαση: 26-9-2011.

[10] Βλ. Πρωτοπρ. Γεώργιος Δ. Μεταλληνός, Το μάθημα των Θρησκευτικών ...7/2/2009, ό. π.

[11] Βλ. Πρωτοπρ. Γεώργιος Δ. Μεταλληνός, Το μάθημα των Θρησκευτικών ...7/2/2009, ό. π.

[12] Βλ. Πρωτοπρ. Γεώργιος Δ. Μεταλληνός, Το μάθημα των Θρησκευτικών ...7/2/2009, ό. π.

[13] Yaschenko, Vladimir (2005), Διδακτικές προτάσεις επί του μαθήματος των Θρησκευτικών «Ορθόδοξος Πολιτισμός»: παραδείγματα και μέθοδοι διδασκαλίας, Εισήγηση στη Διακοινοβουλευτική Συνέλευση Ορθοδοξίας με θέμα: *Ορθοδοξία και Παιδεία: Τα θρησκευτικά ως μάθημα πολιτισμού και ταυτότητας*, Βόλος, 15-17 Μαΐου 2004, Αθήνα: Βουλή των Ελλήνων, σ. 193.

[14] Πορτελάνος, Σταμάτης (2010), *Διαπολιτισμική και διαθεματική διδακτική στο μάθημα των Θρησκευτικών, διαγενεαλογική θεολογία και διακουλτουραλισμός*, Αθήνα: Εκδόσεις: Έννοια, σσ. 238-239.

[15] Obadia, L. (2008), Η ανθρωπολογία των θρησκειών, Μετάφραση: Ντάνα Παπαχρήστου, Αθήνα: Εκδόσεις Πολύτροπον, σ. 67, όπως αναφέρει ο Πορτελάνος, Σταμάτης *Διαπολιτισμική και διαθεματική...*, ό.π., σσ. 239-240.

[16] Πορτελάνος, Σταμάτης, *Διαπολιτισμική και διαθεματική...*, ό.π., σ. 241.

[17] Ό.π., σ. 338.

<https://bit.ly/2N9wav6>